

УДК 330.322: 338.45
ББК 65.26

Щур Р.І.

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ПРОМИСЛОВИХ ЗОН У РЕГІОНАХ

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”,
Міністерство освіти і науки України,
кафедра фінансів,
76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 82,
тел.: 0342596176,
e-mail: ivanplets@mail.ru

Анотація. У статті розглядається необхідність розробки та впровадження механізму створення й функціонування інвестиційно-промислових зон у регіонах. Визначено, що формування інвестиційно-промислових зон в Україні дасть змогу збільшити надходження інвестицій з різних джерел фінансування, створити нові робочі місця, сучасну виробничу, транспортну, соціальну та ринкову інфраструктуру, підвищити ефективність використання природних ресурсів, а відтак досягти високої конкурентоспроможності регіонів України.

Ключові слова: інвестиційна політика, промислова зона, інвестиційно-промислова зона, модель інвестиційно-промислової зони.

Annotation. The article considers the necessity of development and implementation the mechanism of creation and functioning of the investment and industrial zones in the regions. It is defined that the formation of investment and industrial zones in Ukraine will enable to increase the inflow of investments out of various sources of financing, new workplaces creation, modern industrial, transport, social and market infrastructure creation. It will also increase the efficiency of natural resources use, and then ensuring high competitiveness of Ukrainian regions.

Keywords: investment policy, industrial zone, investment industrial zone, the model of investment-industrial zone.

Вступ. Сьогодні перед Україною стоїть головне завдання – реформування національної економіки, розробка нового економічного механізму інвестиційного типу, суть якого полягає в активізації інвестиційної діяльності, створенні сприятливих умов для розвитку та функціонування суб’єктів господарювання.

Рівень розвитку інвестиційного ринку, що є одночасно об’єктом й інструментом інвестицій у нові галузі та підприємства, залежить від ефективності організації інвестиційного процесу в країнах з ринковою економікою. Це вимагає формування деталізованої державної регіональної інвестиційної політики, а також відповідної інституційної бази, яка дозволяє оперативно перерозподіляти інвестиційні ресурси між учасниками інвестиційного процесу.

Дослідження проблем інвестиційного розвитку та методологічно-методичних основ формування механізму ринкової інфраструктури є предметом наукових пошуків вітчизняної економічної науки. Вагомий внесок у вивчення цієї проблематики зробили вітчизняні вчені: О.І.Амоша, І.О.Бланк, В.М.Геєць, М.С.Герасимчук, Б.М.Данилишин, М.І.Долішній, С.І.Дорогунцов, Є.П.Качан, В.В.Ковалевський, М.І.Крупка, А.А.Пересяда, І.Г.Ткачук, М.Г.Чумаченко та ін. Однак нині у вітчизняній науці та практиці майже відсутні дослідження з проблем створення та функціонування інвестиційно-промислових зон у регіонах. Саме тому актуальність зазначеної проблеми зумовила вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою нашого наукового дослідження є обґрунтування необхідності, особливостей створення та функціонування інвестиційно-промислових зон у регіонах.

Результати. Як відомо, рівень інвестиційного розвитку в цілому визначається загальноекономічною ефективністю з урахуванням соціального аспекту інвестиційної діяльності, оскільки підвищення її загальної економічної ефективності дозволяє збільшити значення соціального й економічного факторів у ході реалізації інвестиційної політики. У сучасних умовах забезпечення узгодження економічного й соціального блоків при здійсненні інвестиційної діяльності в рамках регіону входить до числа найбільш актуальних завдань інвестиційної політики.

Основними завданнями інвестиційної політики є створення сприятливих умов для діяльності суб'єктів господарювання з метою стимулювання інвестиційної діяльності, підвищення життєвого рівня населення. Оцінка ефективності інвестиційної політики залежить від залучення інвестицій у розвиток економіки.

У той самий час розвиток інвестиційної діяльності в регіонах потребує максимальної співпраці місцевих органів влади з потенційними інвесторами. У свою чергу місцеві органи влади повинні володіти всією інформацією щодо можливостей регіонального економічного розвитку й у разі потреби надавати інвесторам необхідну підтримку [1, с.31].

Розвиток регіону в першу чергу залежить від стану промислового розвитку на його території. Адже промислове виробництво забезпечує зазвичай значну частку валового регіонального продукту (ВРП). Причому більшість регіонів можна умовно поділити на промислові та непромислові зони (регіони), перші з яких і сприяють їх інвестиційному розвитку.

Тому важливою складовою ефективною реалізації інвестиційної політики в регіонах є створення та функціонування інвестиційно-промислових зон. Поняття “інвестиційно-промислова зона” і досі лишається розмитим, не має необхідного наукового обґрунтування. Уявлення про те, що промислова зона – це зазвичай ділянка, що її посідає великий заводський корпус, уже помалу відживає своє. Як правило, інвестиційно-промислова зона означає сукупність промислових районів або досить великих просторових ареалів з високою концентрацією в них промисловості.

Де-юре промислова зона (промислова територія) – це індивідуально визначена за певним місцем розташування, конфігурацією, розмірами, у встановлених межах території, тобто земельна ділянка несільськогосподарського призначення, яка належить відповідному суб'єкту на правах використання чи правах власності (спільної власності), або може бути надана в користування чи відчужена у власність із земель державної або комунальної власності із цільовим призначенням – для розміщення й експлуатації основних, підсобних і допоміжних будівель та споруд промислових, гірничодобувних, транспортних та інших підприємств, їх під'їзних шляхів, інженерних мереж, адміністративно-побутових будівель, інших споруд відповідно до регіональних і місцевих правил забудови та містобудівної документації [2].

Так, Є. Качан розглядає промисловий район як складніше й ширше за територією формування, яке виникає на основі комплексів, угруповань або внаслідок взаємодії цих формувань [3].

У західній економічній науці ефект від розвитку інфраструктури (її концентрація привертає розміщення промислових підприємств, які мають економію від розвитку інфраструктури) називають мультиплікаційним. Його використовують для підвищення рівня розвитку відсталих регіонів, тобто створення так званих “полюсів” або “точок” зростання, а саме: на пільгових умовах розміщують у депресивному районі ефективне виробництво, що сприяє розвитку інфраструктури, а це, у свою чергу, зумовлює виникнення нових видів виробництва, інфраструктури тощо [3].

На думку економіста М.Ковалевського, економічний район (промислова зона) – це ланка в структурі економіки країни, що має значні ресурсні можливості і як велика

територіально-виробнича система здатна підвищувати ефективність суспільного виробництва [4].

Під інвестиційно-промисловою зоною пропонується розуміти певну територію для відтворення і розвитку суб'єктів економічної діяльності регіону за рахунок ринкових, соціально-економічних, організаційно-правових, фінансових та інших наявних ресурсів, що залучаються в процесі інвестиційної діяльності й забезпечують умови для економічного розвитку регіону та держави загалом.

Системоутворюючими факторами інвестиційно-промислової зони є наявність природних, людських, фінансових, виробничих, інфраструктурних та інших ресурсів на певній території, які пов'язані між собою економічно, історично, соціально, територіально (рис. 1).

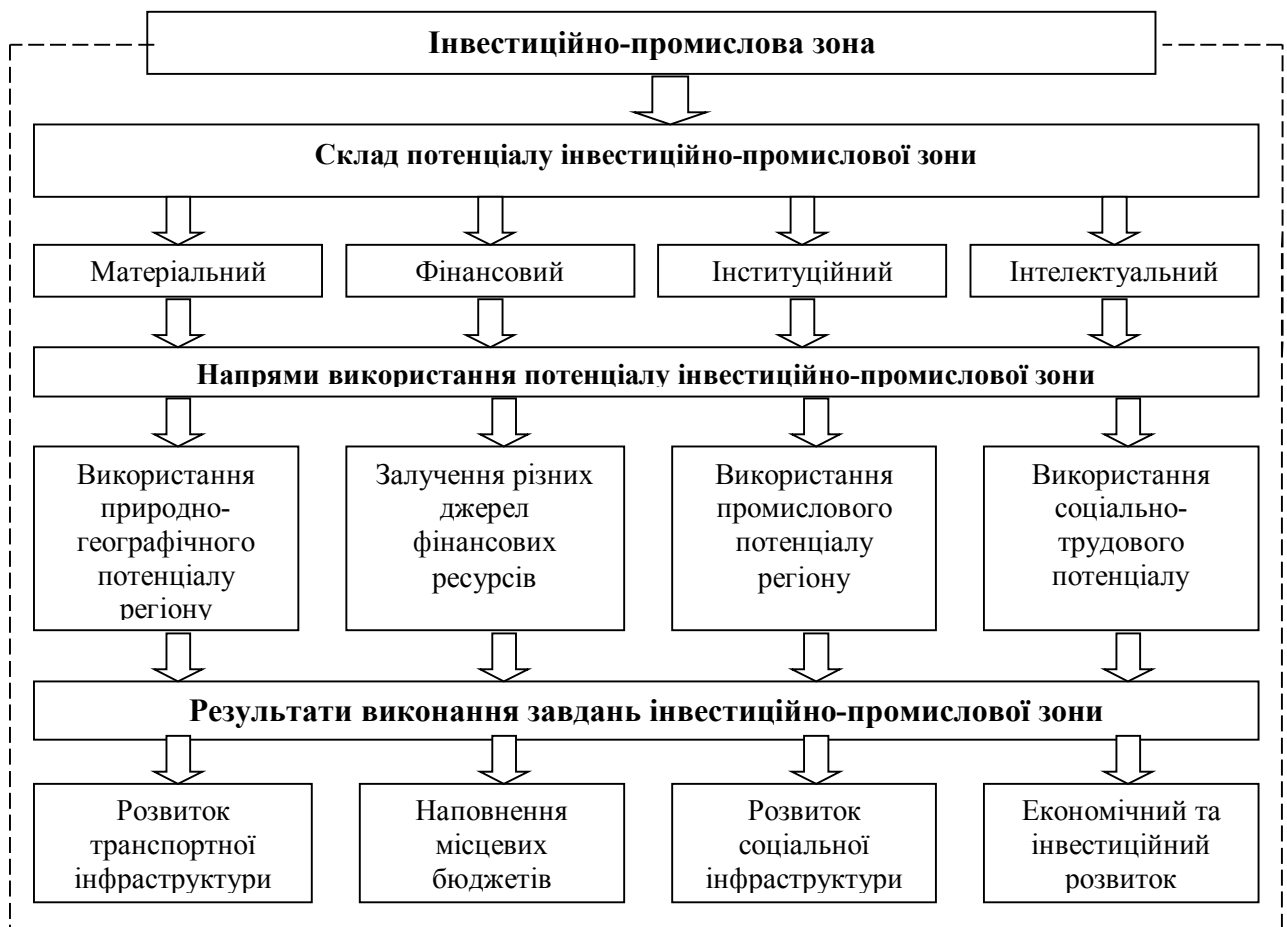

Рис. 1. Склад й основні завдання інвестиційно-промислової зони території*

* Джерело: власна розробка автора.

В умовах глибокої системної кризи й нерівномірності розвитку регіонів України пропонуємо створення інвестиційно-промислових зон з метою ефективного використання соціально-трудового потенціалу, природних ресурсів, промислового потенціалу регіону.

Так, прикладом реалізації такого задуму є Хриплинська інвестиційно-промислова зона, яка була створена рішенням Івано-Франківської міської ради 29 грудня 2004 року на підставі Договору про співпрацю між Микитинецькою сільською та Івано-Франківською міською радами. Територія зони охоплює площу близько 612 га й забудована промисловими об'єктами й інженерно-транспортною інфраструктурою [5].

Тепер у Хриплинській інвестиційно-промисловій зоні відбувається реалізація таких інвестиційних проектів [5]:

1. ТОВ “Українська побутова техніка” – засновниками підприємства є іноземні юридичні особи “Антоніо Мерлоні Спа” і “М. 90 С.р.л.”. Загальний обсяг інвестованих коштів у проект становить понад 65 млн євро. У 2008 р. випущено першу партію продукції заводу – пральні машини під торговою маркою “АРДО”. У перспективі виробничі автоматизовані лінії забезпечуватимуть випуск пральних машин марки “АРДО” у кількості 800 тис. – 1 млн одиниць у рік. Сьогодні працевлаштовано понад 140 чол., протягом 2008–2009 років їх кількість збільшиться до 700 робочих місць. Цей інвестиційний проект є одним з найперспективніших і знакових проектів з іноземними інвестиціями в цілій Україні завдяки його фінансовій важливості, інноваційності технологій та виробництва, створенню додаткових робочих місць.

2. ТОВ “Електролюкс Україна” – засновник шведська компанія Electrolux, яка є одним із світових лідерів з виробництва побутової техніки. У вересні 2011 р. відбулось урочисте відкриття підприємства, презентовано перспективи розвитку в м. Івано-Франківськ, подальше поетапне нарощування обсягів виробництва та продажу пральних машин, розширення потужностей заводу й збільшення чисельності робочих місць. Наразі на заводі створено понад 200 робочих місць, а протягом 2012 року їх кількість планується розширити до 500 робочих місць. Нині підприємство виробляє близько 800 – 900 машин у день, а з виходом на проектну потужність виробництва передбачається випуск більше 1 000 одиниць пральної техніки за добу.

3. ТОВ “Тайко Електронікс Юкрейн Лімітед” – засновником є американська компанія Teco Electronics – один із світових лідерів з виробництва електрообладнання та компонентів. У серпні 2008 року введено в експлуатацію перший модуль нового виробничого комплексу з випуску електрокабельного обладнання для автомобілів. Тепер створено близько 500 робочих місць. У 2012 році заплановано подальше розширення виробництва і створення додатково близько 100 нових робочих місць. Передбачається суттєве розширення асортименту випуску електрокабельної продукції.

4. На базі ВАТ “Пресмаш” реалізовується проект з виготовлення установок для брикетування соломи, тирси, лузги соняшникового насіння, а також проект з виробництва каркасів для сонячних батарей. Спеціалізацією підприємства є проектування, виготовлення і поставка механічних пресів відкритого й закритого типів, одно- і двокривошипних, простої і подвійної дії зусиллям від 250 до 3150 кН. Ці преси призначені для різноманітних операцій холодного штампування. Продукція підприємства широко застосовується на заводах України, країн СНД та Європи.

5. ТОВ “Науково-технічне підприємство Біоенергетична компанія “ЮОМІ” здійснює науково-практичні розробки в галузі екологічно чистих й енергоефективних технологій, що дозволяють використовувати відходи виробництва як вискоелективне паливо для отримання теплової та електричної енергії. Пріоритетні напрями діяльності:

- а) модернізація підприємств;
- б) випуск обладнання для утилізації відходів, для виробництва теплової й електричної енергії;
- в) надання послуг із збору й зберігання відходів підприємств;
- г) проведення експертизи ефективності використання підприємствами енергоносіїв й експлуатації обладнання.

6. ТОВ “Мікрол” було створене в 1991 р. Сьогодні воно є провідним виробником засобів промислової автоматизації в Україні. Широка номенклатура продукції включає технічні засоби та програмне забезпечення, призначене для контролю, обліку, реєстрації та регулювання параметрів технологічних процесів. Уся продукція розробляється у власному відділі нових розробок і конструкторському бюро підприємства. Монтаж

компонентів здійснюється на сучасних високопродуктивних автоматизованих лініях. Продукція ТОВ “Мікрол” використовується провідними підприємствами України, а також експортується в країни СНД.

7. ДП “Івано-Франківський комбінат хлібопродуктів”. Основні види продукції: борошно пшеничне, житнє, кукурудзяне, крупа манна, комбікорми. Державне підприємство “Івано-Франківський комбінат хлібопродуктів” Державного комітету України з державного матеріального резерву – єдине підприємство в регіоні, на яке покладено функції державного замовника формування, збереження, освіження і переробки запасів державного резерву й регіональних потреб. ДП “ІФ КХП” є основним постачальником борошна для хлібопекарських підприємств міста й області.

8. ТОВ “Машинобудівний завод “Автолившмаш” здійснює виробництво машин та устаткування й обладнання загального та спеціального призначення для різних галузей промисловості й будівництва, євроконтейнери й контейнери для роздільного збору сміття, запасні частини до різних механізмів. Завод володіє замкнутим технологічним циклом, а також спеціальною системою підготовки й виготовлення, яка дозволяє без особливих витрат освоїти виготовлення принципово нової техніки. Підприємством розроблено інвестиційні проекти:

а) виготовлення трелювальних пересувних канатних установок для трелювання деревини з крутогорів;

б) будівництво заводу й виробництво обладнання для сортування змішаних побутових відходів з одержанням вторинних матеріальних цінностей;

в) виробництво лінії для одержання деревних брикетів з тирси (соломи, тріски тощо) будь-якої вологості;

г) утилізація зольних відходів теплових електростанцій.

Також передбачається створення Букачівецької інвестиційно-промислової зони, яка розташована в Рогатинському районі Івано-Франківської області й об’єднуватиме 15 сіл. На цій території планується реалізація замкнутого циклу виробництва (кластера) продуктів дитячого харчування на основі екологічно чистого коров’ячого молока.

Особливості розвитку регіонів України полягають у тому, що досить проблематично реалізувати інвестиційний проект і цим самим створити нові робочі місця в необхідній кількості в кожному населеному пункті того чи іншого регіону. Саме створення інвестиційно-промислових зон й організація на їхній території різноманітних видів діяльності й інвестиційно-інноваційних проектів дадуть можливість вирішувати проблеми безробіття та наповнення місцевих і державного бюджетів, що загалом сприятиме інвестиційному розвитку регіонів і країни в цілому.

Сьогодні регіональна та державна економічна політика повинна бути спрямована на вирішення кризових соціально-економічних проблем у розвитку регіонів. Першопричиною загострення цих проблем можуть бути як природні та техногенні катастрофи, так і соціально-економічні фактори. З погіршенням загальноекономічної ситуації кількість таких територій постійно зростає, а розв’язання нагромаджених тут проблем потребує все більше фінансових коштів і матеріальних ресурсів [6, с.53].

Тому нині є досить актуальним питання формування інвестиційно-промислових зон в Україні, що дасть змогу залучити значні обсяги інвестицій, створити нові робочі місця, створити сучасну виробничу, транспортну, соціальну й ринкову інфраструктуру й підвищити ефективність використання природних ресурсів.

Соціально-економічна й інвестиційна регіональна політика повинна стосуватися в першу чергу депресивних територій, а також розвитку малого та середнього підприємництва, яке має виражену регіональну орієнтацію і суттєво впливає на зміни в структурі економіки. Саме малий бізнес може ефективно вирішувати проблему забезпечення незайнятого населення робочими місцями. Для досягнення збалансованого

розвитку господарства певної території необхідно сприяти формуванню регіональних центрів малого й середнього бізнесу, створенню різних типів спеціальних (вільних) економічних зон, центрів активної науково-технічної діяльності [6, с.53].

Економічні передумови створення і розвитку інвестиційно-промислових зон можна згрупувати таким чином:

- 1) історико-економічні передумови;
- 2) особливості суспільної організації виробництва;
- 3) характер прояву територіального поділу праці (на регіональному й міжнародному рівнях);
- 4) загальний рівень економічного розвитку регіону.

Основними принципами при розміщенні інвестиційно-промислових зон для стимулювання підприємницької діяльності є:

- 1) максимальне наближення до сировинних, трудових та інших ресурсів;
- 2) вирівнювання економічного розвитку регіонів;
- 3) створення нових робочих місць;
- 4) упровадження новітніх технологій;
- 5) можливість залучення значних інвестиційних ресурсів;
- 6) стимулювання розвитку сільських та депресивних територій.

Ефективне та раціональне розташування інвестиційно-промислових зон реалізується, у першу чергу, через принцип розміщення виробничого процесу з погляду наближення його до природно-сировинних, матеріальних, трудових та інвестиційних ресурсів.

Ураховуючи вищесказане, головними стратегічними цілями створення інвестиційно-промислових зон щодо стимулювання розвитку пріоритетних видів економічної діяльності регіонів є:

- 1) забезпечення стабільного й збалансованого розвитку регіонів на основі використання інвестиційного потенціалу;
- 2) стимулювання інвестиційної діяльності шляхом співпраці як державних і місцевих органів влади, так і приватного бізнесу;
- 3) стимулювання розвитку та структурного вирівнювання сільських територій;
- 4) створення сприятливого інвестиційного клімату в регіонах;
- 5) стимулювання розвитку кластерних моделей організації виробництва;
- 6) підвищення життєвого рівня населення та розвиток соціальної сфери.

Особливо актуальним тепер є стимулювання розвитку сільських територій і впровадження на них інвестиційних проектів. Проведені дослідження М.Барановського засвідчили низький рівень розвитку сільських територій України. До категорії депресивних і відсталих увійшло майже 75% сільських районів України, у той час як до розвинутих тільки 10,4%. Використання кластерного аналізу дало можливість виділити три сільських депресивних райони: 1) райони демографічної та поселенської кризи; 2) периферійні райони з переважно складною демографічною ситуацією та високим рівнем безробіття; 3) райони з низьким рівнем господарсько-фінансового та соціального розвитку. Найбільшу кількість сільських депресивних районів у складі своїх територій мають Сумська (83,3%), Чернігівська (77,3%), Хмельницька (70,0%) і Вінницька (66,7%) області [7].

Для реалізації моделі формування і функціонування інвестиційно-промислової зони необхідно внести доповнення до Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів", зокрема, у частині створення відповідних зон на депресивних територіях (у тому числі на сільських депресивних територіях).

Модель формування та функціонування інвестиційно-промислових зон регіону, зображена на рис. 2.

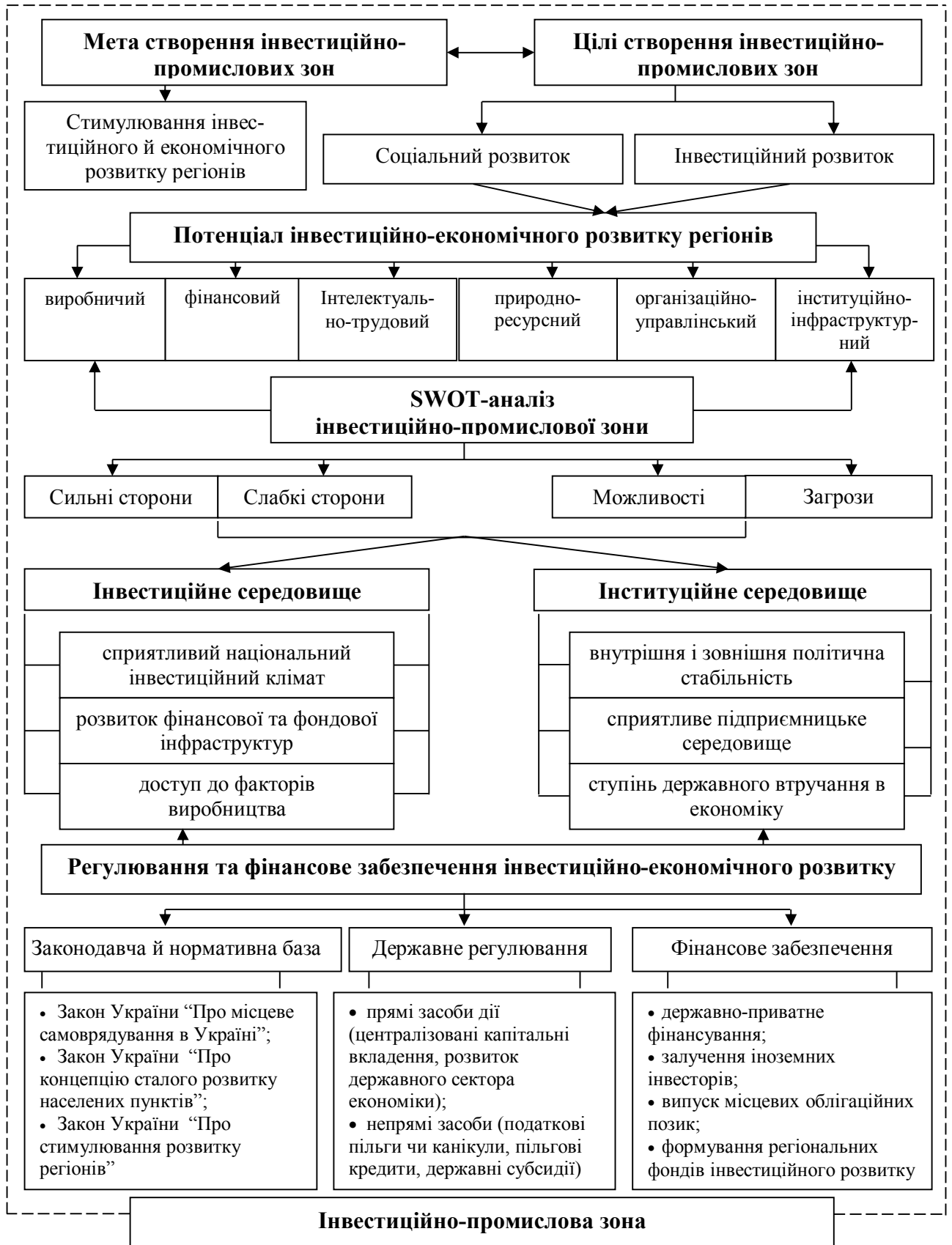

Рис. 2. Модель формування і функціонування інвестиційно-промислової зони регіону*

* Джерело: власна розробка автора.

Сьогодні створено відповідну правову базу, що забезпечує фінансову самостійність місцевих органів влади в здійсненні економічної діяльності. Так, відповідно до Конституції України та Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні”, місцевим радам надано досить широкі повноваження щодо соціально-економічного розвитку території, формування місцевих бюджетів, управління комунальною власністю.

Висновки. Формування та функціонування інвестиційно-промислових зон в Україні дадуть змогу збільшити надходження інвестицій з різних джерел фінансування, створити нові робочі місця, сучасну виробничу, транспортну, соціальну та ринкову інфраструктуру, підвищити ефективність використання природних ресурсів, а відтак досягти високої конкурентоспроможності регіонів України.

1. Ткачук І. Г. Управління фінансами нових виробничих систем : теорія, методологія, практика : монографія / І. Г. Ткачук, С. О. Кропельницька. – Івано-Франківськ : Типовіт, 2009. – 264 с.
2. Носік В. Правовий режим земель та забудови промислових зон в Україні [Електронний ресурс] / В. Носік // Матеріали III семінару “Промислова зона: підготовка об’єкту та його адаптація”. – Режим доступу : www.http://site50.tangram-studio.com/ukr/pages/93.html.
3. Розміщення продуктивних сил України : підручник / за ред. Є. П. Качана. – К. : ВД “Юридична книга”, 2004. – 547 с.
4. Розміщення продуктивних сил : підручник / [В. В. Ковалевський, О. Л. Михайлюк, В. Ф. Семенов та ін.]. – К. : Знання, КОО, 1998. – 546 с.
5. Офіційний сайт Івано-Франківської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mrada.if.ua>.
6. Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [С. І. Дорогунцов, Ю. І. Пітюренко, Я. Б. Олійник та ін.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 364 с.
7. Барановський М. О. Сільські території України : рівень розвитку, трансформаційні зміни, концепції реформування [Електронний ресурс] / М. О. Барановський // Науковий вісник НУБіП України. Серія: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – 2011. – Вип. 163. – Ч. 1. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua>.

References

1. Tkachuk, I., and S. Kropelnytska. *Financial management of new production systems: theory, methodology and practice: Monograph*. Ivano-Frankivsk: Typovit, 2009. Print.
2. Nosik, V. “The legal regime of land and industrial zones construction in Ukraine”. *Proceedings of the third workshop on “Industrial Area: training facility and its adaptation”*. n. page. Web. 12 Feb. 2014. <www.http://site50.tangram-studio.com/ukr/pages/93.html>.
3. *The allocation of productive forces of Ukraine: manual*. Ed. E. Kachan. Kiev: The Law Book, 2004. Print.
4. Kovalevskiy, V., et al. *The allocation of productive forces: a textbook*. Kiev: Knowledge, 1998. Print.
5. *MRADA.IF.UA*. The official site of the Ivano-Frankivsk City Council, 11 Jan. 2014. Web. 11 Feb. 2014. <<http://www.mrada.if.ua>>.
6. Doroguntsov, S., et al. *The allocation of productive forces of Ukraine: Textbook for individual study courses*. Kiev: KNEU, 2000. Print.
7. Baranowskyi, M. “The rural areas of Ukraine: the level of development, transformational change, the concept of reformation”. *Scientific Bulletin NUBiP Ukraine. Series : economics, farm management business* 163.1 (2011): n. page. Web. 12 Feb. 2014. <<http://www.nbu.gov.ua>>.

Рецензенти:

Ткачук І.Г. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”;

Криховецька З.М. – кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”.